

One-Day Interdisciplinary National Seminar

on

Role of Women in Literature, Humanities,
Commerce and Sciences

Organizer

Shri Datta Shikshan Prasarak Mandal, Panutre's
Vitthalrao Patil Mahavidyalaya, Kale

[Arts, Commerce & Science]

Tal – Panhala, Dist.- Kolhapur (416 205)

Maharashtra State

Ph. (02328) 232093, 232001.

Website : www.vpmkale.edu.in

ऑलिंपिक खेळांमधील भारतीय महिला खेळाडूंचे योगदान

प्रा. गणेश मारुती लवंगारे
शास्त्रीय शिक्षण विभाग
राजर्षि छत्रपती शाहू कॉलेज, कोल्हापूर

प्रस्तावना:

भारतीय स्त्री ही प्रेम, संयम, सहनशीलता, आकर्षण, करुणा औदार्य यासाठी ओळखली जाते. पंडीत नेहरु म्हणतात लोकांना जागृत करायचे असेल तर स्त्रीला जागृत केले पाहिजे. एकदा का तिने कुटुंबाला जागृत केले की कुटुंब पुढे येईल. कुटुंब पुढे आले की गावे पुढे येतील व गाव पुढे आली त्याचबरोबर राष्ट्रही पुढे येईल. पारंपारीक भारतामध्ये स्त्री कुटुंब वत्सल प्राचीन काळापासून ती कुटुंबाची काळजी घेत आलेली आहे. ज्यामध्ये मुले वडीलघारे नवरा या सर्वांची मने जपत मुलावर संस्कार करीत कुटुंबासाठी झटताना दिसत आहे.

महात्मा गांधींनी स्त्रीयांची परिस्थिती सुधारण्यासाठी महिलांनी शिक्षण घेतले पाहिजे व त्यांच्या विवाह कायदयामध्ये बदल केला पाहिजे असे म्हटले आहे. पुरुषांनी केलेल्या परंपरागत नियमामध्ये कायदयामध्ये स्त्री दबली आहे. स्त्रीचे सामाजिक स्थान, दर्जा सुधारण्यासाठी तीने स्वतः प्रयत्न केले पाहिजेत. महिलांना शिक्षण दिले पाहिजे असे महात्मा जोतीबा फुले म्हणत. एक स्त्री शिकली तर कुटुंब शिकेल व अशी अनेक कुटुंबे शिकली तर राष्ट्र सुधारण्यासाठी मदत होईल.

मुलांची नैसर्गिक पहिला शिक्षक ही त्यांची आईच असते. तीचा मुलावर प्रभाव असतो. जे देशाचे भविष्य असतात त्यांना आकार देण्याचे काम अगदी लहानपणापासून त्यांची आईच करीत असते. स्त्री पुरुषाने एकमेकांचा आदर केला पाहिजे. अभ्यासक्रामामध्ये महिलासाठी आवश्यक असलेल्या बाबींचा समावेश केला पाहिजे. समाजाने त्यांना पुढे घेण्यासाठी प्रेरणा दिली पाहिजे.

वैदिक काळ:

या काळामध्ये स्त्रीयांना पुरुषाबरोबर अधिकार समाजाने दिले होते. 'यंत्र नामेस्तु पुज्यन्ते रसन्ते तजः देवता' ज्या ठिकाणी स्त्रीची पुजा होते, स्त्रीला पुजले तर देव त्या ठिकाणी वास करतात हा वैदिक काळात समज होता. गर्गी, मैत्रेय हया या काळातील प्रसिद्ध स्त्रीया होत. या काळात समाजातील स्त्रीयांची स्थिती समाधानकारक होती.

स्त्रीया मुलांचे संगोपन करीत जेव्हा त्यांच्या टोळ्या एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी जात अशा वेळी पुरुष हे स्त्रीयांपेक्षा सरासरी, धाडसी असल्यामुळे दुसऱ्या टोळ्याशी झुंजणे, प्राण्याशी लढणे स्त्री व पुरुषांचे संरक्षण करणे अशा जबाबदाऱ्या घेवू लागल्या व पुढे कायमस्वरूपी पुरुष स्त्री पेक्षा वरचढ राहिल व पुढे त्यांचेच वर्चस्व समाजावर राहिले. अनेक बंधने ही घातली गेली व ती सर्वच क्षेत्रात मागे पडत गेली.

ब्राम्हणकाळ:

या काळामध्ये स्त्रीचा दर्जा घसरलेला दिसतो तीला कुटुंबामध्येच ठेवण्यास प्राधान्य दिले तीला शिक्षणापासून वंचित ठेवण्यात आले. पुढे नाती व्यवस्था आली. स्त्री म्हणजे शाप असे समजले जावू लागले. तिला दुसऱ्याची संपत्ती समजण्यात येवू लागले. स्त्रीयांना कुटुंबासाठी आपले आपुण्य मनाला लावावे लागे.

मध्यकाळ: अंधारयुग ११ ते १४ वे शतक

या काळामध्ये मुस्लीम राजवटीचा समाजावर पगडा होता या काळात बालविवाह, सतीची चाल अशा प्रथा होण्या स्त्रीला जन्मतच मारणे त्यांना गुलामाप्रमाणे वागविणे शिक्षणापासून वंचित ठेवणे अशा प्रथा समाजात प्रचलीत होत्या. स्वतःचा वर निवडण्याचा अधिकार नव्हता. समाजात आपले विचार मांडण्यास समाजात वावरण्यास मज्जाव होता. या काळात समाजातील स्त्रीयांचा स्तर पूर्णपणे घसरलेला होता.

ब्रिटिशकाळ:

या काळामध्ये इंग्रजांचे राज्य भारतावर होते. परंतु ते लोक भारतीय समाजातील प्रश्नावर लक्ष देत नव्हते. १९ व्या शतकाच्या उत्तरार्धात समाजातील काही चालीरिती बदलण्याचा प्रयत्न भारतातील समाज सुधारकांकडून करण्यात आला. त्यामध्ये राजाराम मोहनराय, ईश्वरचंद्र विद्यासागर, स्वामी दयानंद सरस्वती, स्वामी विवेकानंद, महर्षि कर्वे, न्यायमूर्ती

रानडे, महात्मा गांधी, महात्मा जोतिराम फुले स्त्रीयांना सामाजिक दर्जा देण्याचा प्रयत्न झाला. सतीची वात बंद झाली. हिंदू विवाह कायदा आला, महिला अधिकार कायदा आला व स्त्रीयांसाठी शिक्षणाची रांग उघडी झाली. स्वातंत्र्योत्तर काळ.

स्त्रियांचा सामाजिक राजकीय व आर्थिक दर्जा उंचावण्यासाठी या काळातच विदेशांनी मुष्टा प्रयत्न केले. पारंपारीक अडथळे दूर करण्याचे काम भारतीय शासनाने केले. राष्ट्रीय स्वातंत्र्य लढ्यातच काही महिला समाज सुधारकांना आपले योगदान दिले. स्वातंत्र्योत्तर काळात भारतीय संविधानाने महिलांना कोळण्याचा, लिहिण्याचा, टिक करणाऱ्या अधिकार मिळाला त्यातुन तींचे सामाजिक महत्त्व वाढले. स्त्रीयांना पुरुषाबरोबर हक्क प्राप्त झाले. स्वातंत्र्य, समता या काळात वाढीला लागली.

ऑलिंपिक स्पर्धा व महिला:

प्राचीन ऑलिंपिक स्पर्धा ग्रीकमध्ये इ.स.पूर्व ७७६ साली सुरु झाल्या. पुरुषातील ऑलिंपिक स्पर्धांमध्ये स्त्रीयांना खेळण्यास बंदी होती. त्याचबरोबर स्पर्धा पाहण्याची मज्जाव होता त्या काळात स्पर्धा मग अवशेेत खेळल्या जात व स्पर्धा खेळताना महिलांना अक्षयटल्यासारखे वाटेत म्हणून स्पर्धात भाग घेण्यास व स्पर्धा पाहण्यास मज्जाव होता असे म्हटले जाते.

ग्रीकमधील पिसीडोरस धावपटूला त्याचे बडील प्रशिक्षण देण्याचे परंतु त्याच्या बडीलांचे भयंकर निघन झाल्यामुळे त्याच्या आईने त्यास खेळाने प्रशिक्षण दिले. ऑलिंपिक स्पर्धात तेव्हा पिसीडोरसने भाग घेवून विजय संपादन केला तेव्हा प्रेक्षकांमध्ये पुष्को बंगारात बसलेली त्याची आई आनंदाने जावू लागली तेव्हा लोकांना कळले की प्रेक्षकांमध्ये स्त्री आहे. त्या काळात स्पर्धा पाहणाऱ्या स्त्रीस मृत्युदंडापर्यंत शिक्षा होते असे. परंतु पिसीडोरसने राजा व राजा यांना आपण आईमुळेच विजय संपादन करू शकलो. आईनेच घटविल्याचे सांगितले. त्यामुळे त्याच्या आईवर कठोर कारवाई झाली नाही व त्या स्पर्धांपासूनच महिलांना स्पर्धा पाहण्यास परवानगी मिळाली असे म्हटले जाते. १२८ व्या ऑलिंपिकमध्ये वेल्शीची नावाच्या महिलांने रवाच्या शर्यतीमध्ये प्रथम क्रमांक मिळविला. हीच पहिली महिला ऑलिंपिक स्पर्धा होय. समाज पुनर्रचना असल्यामुळे स्त्रीयांचा स्पर्धांतील सहभाग कमी होता.

आधुनिक ऑलिंपिक स्पर्धा १८९६ साली सुरु झाल्या. त्यामध्ये मुष्टा स्त्रियांचा सहभाग नव्हता परंतु १९०० साली पॅरिस येथे झालेल्या ऑलिंपिक स्पर्धात महिलांचा सहभाग सोंडविला या स्पर्धांमध्ये २ खेळ प्रकारांमध्ये एकूण २२ महिला खेळाडूंनी भाग घेतला. पुढे पुढे खेळमधील महिलांचा सहभाग वाढला. इ. स. २००० मध्ये सिडनी ऑलिंपिकमध्ये एकूण ४०६९ स्त्री अंर्धलितस्त्रने भाग घेतला. हे एकूण अंर्धलितस्त्र्या खेळ्याद्व्या ३८.२ टक्के एकट प्रमाण होते. १९६० ते १९७२ दरम्यान अनेक खेळा महिलांसाठी सुरु झाले.

भारतीय महिला व खेळ:

प्राचीन काळापासून भरतामध्ये अनेक प्रकारचे खेळ खेळले जात होते. ज्यामध्ये बुष्टीबळ, पाले, काईष्ट, लोंडो, कराटे घरांमध्ये खेळले जाणारे खेळ महिला खेळत. प्राचीन काळातचून महिला संगीत व नृत्य यामध्ये सहभागी होत. कुटुंबातील अनेक जबाबी कामे तिला करावी लागे. उदा. पाणी बरणे, जळवा तोंडणे, दळणे स्त्रीयांसाठी खेळ योग्य नाही असा समज असल्यामुळे समाजातील स्त्रीयांवर खेळ खेळण्यावर बंधने होती. प्राचीन काळात फक्त क्षत्रिय स्त्रीयांना खेळ किंवा शिक्षण घेण्यास परवानगी होती. महानारायणमधील शकुंतला व कुली त्यांचा रिकामा वेळ कुटू झोटा प्रकारत घालवीत. लपाळपीचे खेळ, धावणे, पकडणे, सापशिडी, कवड्या असे अनेक प्रकारचे खेळ महिला लष्णापूर्वी खेळत याचा उल्लेख अनेक ठिकाणी सापडतो. परंतु महिलांचा रिकामा वरच वेळ गया मारण्यात व झोपण्यात जात असे.

मध्यकाळातच अनेक क्षत्रिय स्त्रियांनी आपल्या राज्यासाठी प्राण दिले. राजपुत्र स्त्रियांना देखील आपल्या राज्यासाठी योगदान दिले आहे. बन्नाच वेळा स्वराक्षणासाठी व राज्य संरक्षणासाठी महिलांना सैनिकी प्रशिक्षण दिले जाई. ज्यामध्ये तलवार, धनुर्विद्या, अस्त्रवापण, रथचर्चा अशा पध्दतीने शिक्षण क्षत्रिय स्त्रीयांना दिले जात होते. सातूनच भारतीय महिलांना खेळाची आवड निर्माण होवून महिलांचा खेळांमधील सहभाग वाढला. पण पुरुषांच्या तुलनेत तो फारच नग्न्य होता. सांस्कृतिक कार्यक्रमांच्या वेळी स्त्रीया अनेक प्रकारचे खेळ खेळत. उदा. झिम्ना, कुण्ड्या, टिप्या, नृत्य करणे, संगीत, वादन.

चैतन्य येदे झालेल्या स्पर्धेत ब्रॉड पदक तर २०१८ मध्ये जाकार्जा या ठिकाणी झालेल्या स्पर्धेत ब्रॉड पदक मिळविले. २००९ साली जागतिक क्रमवारीत दुसऱ्या स्थानावर होती. त्यानंतर २०१५ साली ती पहिल्या स्थानावर आली असे स्थान मिळवणारी ती पहिला भारतीय महिला ठरली. २००९ ला बॅडमिंटन सुपर सिरीज टूर्नामेंट जिंकून इतिहास घडविला. त्यानंतर २०१० साली तिने सिंगापूर ओपन टायटल बॅडमिंटन स्पर्धा जिंकली. २५ जून २०१० ला इंडोनेशिया ओपन अॅडमिंटन चॅम्पीयनशिप जिंकून तीने हॉट्टीक केली. सायना नेहवालला प्रशिध्द म्हणून पुल्लेला गोवर्धन यांचे मार्गदर्शन लाभले. तीने ऑलिम्पिकमध्ये तीन वेळा भारताचे प्रतिनिधीत्व केले आहे. २०१२ मधील लंडन ऑलिम्पिकमध्ये तिला ब्रॉड मेडल मिळाले. २३ इंडोनेशियन टायटल शिवाय दहा सुपर सिरीज टायटल तीने जिंकले आहेत. भारत सरकारने तिचा २००९ साली अर्जुन पुरस्कार, २०१० मध्ये राजीव गांधी खेलरत्न पुरस्कार व वर्तुली पुरस्कार देवून सौच केला.

सायना नेहवालने बॅडमिंटन क्षेत्रात भारताचे नाव आंतरराष्ट्रीय पातळीवर गाजवले. भारतीय लोकामध्ये बॅडमिंटन खेळाची लोकप्रियता वाढविण्यासाठी तिचे योगदान महत्वाचे आहे. ती वर्तुली बॅडमिंटनपटू अर्जुन सर्व भारतीयसाठी प्रेरणा देणारी मॉडेल आहे. सर्व भारतीयाना तिच्या कामगिरीवर गर्व आहे.

मेरी कोम:

मॉगले घननेजंग मेरी कोम हिचा जन्म १ मार्च १९८३ साली मराठी कुटुंबात कांगमेई नगिपुर या ठिकाणी झाला. मुलांना शिकविण्याची आईवडीलांची परिस्थिती नव्हती. बॉबकांच्या आशिर्वादां स्पर्धेमध्ये मणिपुरी बॉक्सर डि.के. सिंग याने सुवर्णपदक मिळविलेले कळताच मेरी कोमला आपण बॉक्सर व्हावे सादले. विशेष अमतासाठी इ.स.२०१० मध्ये १७ व्या वर्षी बॉक्सिंग लीग स्पर्धेत पहिले पाऊल टाकले. दोन आठवड्यांत बॉक्सिंगचे बेबीक शिकली. २००२ मध्ये राज्यस्तरीय बॉक्सिंग स्पर्धेत विलेपेट मिळविले. पेरमध्ये नाव फोटो झळकले नंतर बरच्यांना तिच्या यशाची कल्पना आली व त्याचा विशेष मानवला. साहल्या ईस्ट इंडिया महिला बॉक्सिंग स्पर्धेत मेरी कोमने सुवर्णपदक मिळविले. पुढील पाच वर्षांत सर्व राष्ट्रीय स्पर्धांमध्ये उत्तम कामगिरी बजावली. हिरसार येथे झालेल्या आशिर्वादां बॉक्सिंग स्पर्धेत आंतरराष्ट्रीय स्तरावर पहिल्या सुवर्ण पदकावर मेरी कोमने आपले नाव कोरले. ठैवानमध्ये तिने बिज्याची पुनरुत्थली केली. अमेरिकेतील महिला जागतिक मुष्टीयुद्ध स्पर्धेत तिला वैद्य वटकावर समाधान मानावे लागले. २००३ मध्ये मेरी कोम ला अर्जुन पुरस्कार प्राप्त झाला. २००४ साली नॉर्वेमध्ये, २००५ मध्ये रशियामध्ये आणि २००६ साली दिल्लीत झालेल्या जागतिक स्पर्धेत तीने अतिरिक्तपद पदकाविले. तिचा फिटनेस जबरदस्त होता. प्रतिस्पर्धेत रांगमध्ये जाला पळवून त्याची दाखक करण्याचे तिचेच होते. दोन मुलांची आई झाल्यानंतर २००८ मध्ये चीनमध्ये ४ व्या जागतिक जेतेपट जिंकले. पद्मभूषण २०१३ अर्जुन पुरस्कार २०१० राजीव गांधी २००९ २०१३ अन्वेषकेबल नावाने आग्रमनरि मेरी कोम नावाचा निवडट प्रिन्सक चोडा जागतिक व्यावसायिक बॉक्सिंग स्पर्धा पाच वेळा जिंकली. २०१२ लंडन ऑलिंपिक फ्लायवेट गटात कामनपदक मिळविले. ऑलिंपिकाही पात्र ठरलेली ती एकमेव बॉक्सर महिला खेळडू होती. प्रशिध्द एन नरनीत सिंग होते.

साक्षी मलिक:

भारतीय पौथी महिला जिने ऑलिंपिक मध्ये मेडल जिंकले आहे. साक्षी मलिक हिने पीता फ्लॉट या महिला कुस्ती खेळाडूला आपला आदर्श मानून तिच्या पावलावर पाऊल ठेवून चालण्याचा प्रयत्न केला आहे.

साक्षी मलिक हिचा जन्म ३ सप्टेंबर १९९२ रोजी बीडरागाव रोहटक जिल्हा हरियाणा मध्ये झाला तिचे वडील दिल्ली टूरनामेंट कार्पोरेशन मध्ये कॅडक्टर होते. लहानपणापासून तीला कुस्तीची आवड होती. महविद्यालयीन शिक्षण तिने महर्षि दयानंद युनिव्हर्सिटी मधून पूर्ण केले. कुस्तीचे प्रशिध्द तिने वयाच्या १२ व्या वर्षीपासून सुरु केले. इंग्लंड दहिा हे तिचे कोष होते त्या वयामध्ये तीला अनेकानी विरोध केला. कुस्ती हा खेळ महिलासाठी नाही, परंतु तीला कुटुंबाने तिला पाठिंबा दिले. साक्षीच्या आईला एक खेळाडू वनायचे होते. आंतरराष्ट्रीय पातळीवर पहिल्यांदा सन २०१० साली ज्युनिअर स्पर्धा खेळली ज्यामध्ये तीला ब्रॉड पदक मिळाले. २०१४ मध्ये ग्लोबली कामनवेल्थ गेम्समध्ये सिल्व्हर मेडल मिळाले. त्याचबरोबर याच वर्षी ताइकंद येथे झालेल्या वर्ल्ड चॅम्पियनशीप स्पर्धेत क्वार्टर फायनलपर्यंत ती १६ राउंड खेळली.

२०१५ टोक्यो एशियन चॅम्पियनशीप मध्ये ६० किलो वजन गटात ब्रॉड मेडल जिंकले. २०१६ रिओ ऑलिंपिक मध्ये ८० किलो वजन गटात ब्रॉड पदक मिळवून ऑलिंपिकमध्ये कुस्तीमध्ये पदक मिळविणारी पहिली भारतीय महिला होण्याचा मान मिळविला.

पुरस्कार— सर्वे वेळे मध्ये मंजूरित करत असून ऑलिंपिक पदक मिळवून प्रमोशन मिळून कल्या वन योग्य तिथी मिळाली. हरियाणा सरकारकडे २८ कोटी, पंजाब प्रदेश सरकारकडे २८ लाख, उत्तरा प्रदेश सरकारकडे राणी लक्ष्मीबाई पुरस्कार मिळाला.

पी.व्ही.सिंधु:

दुसऱ्या क्रमांकाचे सिंधु हिचा जन्म १९९५ मध्ये हैद्राबाद येथे झाला. तिने बऱ्याच पी.व्ही.सिंधुच्या व्यावसायिक हॉलीवूड खेळाडू होते. त्यांचा सन २००० मध्ये भारत सरकारने अनुन पुरस्कार दिला होता. तर आई पी. विजया ही देखील व्यावसायिक हॉलीवूड खेळाडू होती. मोचीपंद यांच्या खेळाचे प्रभावित होवून तिने बॅडमिंटन खेळाची निवड केली. वयाच्या आठव्या वर्षापासून बॅडमिंटन खेळण्यास सुरुवात केली. खेळाचे आर्थिक बंदे महानुभू अली यांच्याकडून केले. तिच्या आपल्या घरापासून ५६ कि.मी. अंतरावर प्रवास करून सरावासाठी जावे लागे. याने तिने किती बऱ्याच परिश्रम घेतले हे दिसून येते.

सिंधुने पी. मोचीपंद यांच्या बॅडमिंटन अॅकडमी मध्ये प्रशिक्षण घेण्यास सुरुवात केल्यानंतर तिने अनेक स्पर्धा जिंकल्या. १० वर्षांखालील श्रेणीमध्ये तिने दुहेरीचे पाचवी सर्व्हे ऑल इंडिया टॅक्नॉलॉजी संघीयपणे स्पर्धा जिंकली. एकेरी मध्ये अनुन मिमेंट आखिल भारतीय श्रेणीचे विजेतेपद मिळविले. भारतीय ५१ व्या राष्ट्रीय शालेय क्रिडा स्पर्धा मध्ये १४ वर्षांखालील घटामध्ये सुवर्णपदक जिंकले. आंतरराष्ट्रीय बॅडमिंटन स्पर्धा खेळताना पी.व्ही.सिंधुने सन २००९ मध्ये सय ज्युनिअर ऑलिंपिाई बॅडमिंटन स्पर्धात कांस्य पदक मिळविले. सन २०१० इतल फक्त आंतरराष्ट्रीय बॅडमिंटन खेळातमध्ये एकेरीमध्ये रौप्यपदक पटकाविले.

सन २०१२ मध्ये १९ वर्षांखालील घटामध्ये एशिया युव विजेतेपद मिळविले. सन २०१३ मध्ये मलेशियन ओपन चषक जिंकून बहिले ग्रॅंड ट्रिक्स सुवर्णपदक मिळविले. १ डिसेंबर २०१३ ला कॅनडास मिरील ली चा पराभव करून मलेशिया ओपन ग्रॅंड ट्रिक्स सुवर्ण पदक जिंकला. तिला सन २०१३ मध्ये अनुन पुरस्कार देवून भारत सरकारने गौरिले. सन २०१४ मध्ये कॉमनवेल्थ ग्रेमममध्ये व बॉइन्सटुएफ जागतिक अजिंक्यपद स्पर्धात कांस्य पदक जिंकून सलग २ पदके जिंकणारी पहिली भारतीय महिला बॅडमिंटन खेळाडू होण्याचा मान मिळविला. सन २०१६ मध्ये मलेशिया मास्टर ग्रॅंड ट्रिक्स सुवर्णपदक महिला एकेरी मध्ये जिंकला. रिओ देजे झालेल्या ऑलिंपिक स्पर्धेमध्ये रौप्य पदक पटकावणारी सर्वात तरुण महिला खेळाडू होण्याचा मान मिळविला. तिला सन २०१५ मध्ये पद्मश्री पुरस्कार देवून भारत सरकारने तिच्या खेळाचा गौरव केला. मलेशियाच्या बीबी बी आणि भारताच्या सायरा नेहवाल नंतर ती सर्वात महान खेळाडू आहे. जागतिक क्रमवारीत दुसऱ्या स्थानी विराजमान झालेली आहे. सन २०१८ मध्ये इंडोनेशिया येथे झालेल्या स्पर्धेमध्ये तिने कांस्य पदक मिळवून आपली खेळातील कामगिरी उंचावलेली आहे.

समाप्ती:

अॅकडमी हे प्रभावी तंत्र आहे त्यामुळे महिलांना त्यांचा समाजिक दर्जा मिळाला आहे. आर्थिक स्वायत्तता मिळून त्यांचे अधिकार रोप्यास क्रांती घेऊन त्यांना मदत करित आहे. त्यातून त्यांची खेळाविषयी रुची वाढलेली आहे व खेळमधील तिचा सहभाग वाढला आहे. ऑलिंपिक सारख्या आंतरराष्ट्रीय पाहणीवर ठाम दर्जाचा स्पर्धा खेळण्यामुळे महिलांचा सामाजिक, आर्थिक, राजकीय दर्जा वाढलेला दिसतो. सर्व्घ क्षेत्रामध्ये खेळाडू महिला पुरुषांपेक्षा काम करीत आहेत. खेळामुळे महिलांचे शारीरिक, मानसिक स्वास्थ्य वाढले आहे. ऑलिंपिक स्पर्धात यशस्वी महिला खेळाडूंचे यश पाहून शाळा, महाविद्यालये, विद्यापीठ स्तरावरील खेळातल्या महिला खेळाडूंना प्रोत्साहन मिळाले आहे. पुढील ऑलिंपिक मध्ये पुरुषांपेक्षा महिला खेळाडूंची संख्या निरिचलपणे वाढलेली दिसेल. एवढेच नव्हे तर महिला खेळाडू ह्या पुरुष खेळाडू पैक्षा पदके सुध्दा जास्त प्रमाणात देवासाठी खेचून आणतील व आपण पुरुषांपेक्षा कमी नाही हे दाखवून देतील.

संदर्भसूची:

१. सिंग एम. के. इंडियन युनन अँड स्पोर्ट्स्, रावत पब्लीकेशन, १९९०
२. सुधानती टी. युनन अँड स्पोर्ट्स् इनजीन ट्रेन्ड इन फिजिकल एज्युकेशन अँड स्पोर्ट्स् सायन्स, टूथी पब्लीकेशन टोकीडन भारतीयसंघ

३. भोसले सुरेश, भारतीय प्रसिध्द खेलकूद, अमोल प्रकाशन, पुणे
४. तरे विजय, पी.व्ही.सिंधू, वरदा प्रकाशन प्रा. लि. पुणे
५. सरदेसाई इनाद वसंत कली दूहे सप्टेंबर २०१०
६. कवी माधवी, १०१ श्रेष्ठ महिला, विद्याभागी प्रकाशन, लातूर
७. सदा दिलाल अहमद, बुमन स्पोर्ट्स इन इंडिया इंटरनेशनल जर्नल ऑफ अरबाईड रिसर्च २०१५
८. देवी मनिषा, बुमन पार्टीशिपेशन इन इंडिया, कान इंटरनेशनल जर्नल ऑफ इकोनॉमिक्स, कॉमर्स अँड बिजनेस मॅनेजमेंट, मार्च २०१८
९. <https://mr.m.wikipedia.org/wiki>

Apr. To June 2017

Issue-22, Vol-01